

2 grosze próbne z 1923 roku.

Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne, NR 104/2012

Z bogatego zestawu monet próbnych okresu międzywojennego, jedna niepozorna moneta, zasługuje moim zdaniem na kilka słów przypomnienia. 2 grosze próbne z 1923 roku. Autorem projektu tej monety był Józef Aumiller, znany polski medalier i rzeźbiarz. Urodzony 15 marca 1892 roku w Warszawie, zmarły 20 czerwca 1963 roku. J. Aumiller ukończył Szkołę Sztuk Stosowanych i Szkołę Sztuk Pięknych w Warszawie. W latach 1925-1939 był kierownikiem artystycznym Mennicy Państwowej w Warszawie. W okresie tym, zorganizował i prowadził dział medalierstwa. Od roku 1951 był profesorem Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Brał udział w licznych wystawach krajowych i zagranicznych, odnosząc liczne sukcesy. Był autorem wielu projektów medali i monet, m.in.: Wstąpienie Polski do Ligi Narodów (1926), Władysław Reymont (1926), projekt monety pięciozłotowej (1936), Autoportret artysty (1958), Vincent van Gogh (1962). Jego prace stanowią obecnie cenne zbiory wielu muzeów.

Omawiane 2 grosze próbne z 1923 roku wybite przez Mennicę Warszawską, łatwo odróżnić od pozostałych monet próbnych okresu międzywojennego z uwagi na jednakowy wzór awersu i rewersu. Środek monety wypełnia nominał monety – stylizowana cyfra „2” poniżej napis „GROSZE”, oraz data „1923”. Wokół wieniec z kłosów, w dolnej części ornament kwiatowy. Brak znaku mennicy. Rant monety gładki. Średnica 15 mm. Jak napisał Władysław Terlecki w „Katalogu monet polskich 1916-1965” jest to pierwsza moneta wymieniająca ustawową jednostkę walutową – grosz.

Większość katalogów wyróżnia 4 odmiany:

1. egzemplarze z brązu – nakład 125 sztuk, waga 1,55 g

PDA aukcja 13, pozycja 961

2. egzemplarz z brązu jednostronny - 1 sztuka, waga 1,56 g
3. egzemplarze ze srebra - 2 sztuki, waga 1,87 g

WCN aukcja 33, pozycja 776

4. egzemplarz ze złota¹ - 1 sztuka, waga 2,69 g

Aukcja Stack's, The Tallent & Belzberg Collection, pozycja 1027²

W nowym katalogu Janusza Parchimowicza "Monety Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1939" pojawiła się

¹ Wg niektórych źródeł, moneta wybita prawdopodobnie w 1926 roku na prywatne zlecenie Stefana Markowskiego, dyrektora kancelarii prezydenta Ignacego Mościckiego.

² <http://legacy.stacks.com/Lot/ItemDetail/7637>

nowa pozycja P103e - w niklu. Waga nieznaną, nigdzie nienotowaną, znana z notatek W. Terleckiego w autorskim egzemplarzu katalogu z 1960 r.

Na wszystkich egzemplarzach widać charakterystyczne cechy będące prawdopodobnie efektem uszkodzenia stempla. Jest to o tyle zastanawiające, iż ilość wybitych egzemplarzy nie mogła spowodować mechanicznych uszkodzeń stempla. Prawdopodobnie więc, stempel już w swojej pierwotnej postaci posiadał opisane wady. Założenia tego niestety nie można zweryfikować, gdyż nie zachowały się żadne dane na ten temat. Najpierw okupacja hitlerowska, następnie radziecka, skutecznie zatarła ślady w materiałach archiwalnych mennicy.

Charakterystyczne cechy które można wyróżnić na omawianej monecie, to przede wszystkim:

1. Dwa równoległe, ząbkowane ślady uszkodzenia/uderzenia stempla przebiegające przez cyfrę „2”, oraz litery „SZ” w wyrazie GROSZE.
2. Dwa zgrubienia przebiegające: skośnie przez litery „SZ”, oraz poprzecznie przez literę „E” w wyrazie GROSZE. Zgrubienia te są najprawdopodobniej efektem rys na stemplu.
3. Charakterystyczna rysa na drugiej stronie monety biegnąca od góry przez $\frac{3}{4}$ obwodu monety. Rysa ta umiejscowiona między krawędzią monety, a wieńcem z kłosów, jest prawdopodobnie efektem niestarannej obróbki stempla. Podobna rysa znajduje się na pierwszej stronie monety, ale jej wielkość jest znacznie mniejsza.

Opisane cechy przedstawiam poniżej na złotym egzemplarzu.

Można dostrzec również brak staranności wykonania liter w wyrazie „GROSZE”. Poszczególne litery niekształtne, nierówno umiejscowione względem siebie. Widać również małe wgłębienie, położone centrycznie na obu stronach monety w podstawie cyfry „2”. Powyższe cechy nadają monecie charakter indywidualny, jakby ręcznie, niedbale wykonany.

Monety z brązu bardzo rzadko goszczą na aukcjach, egzemplarze srebrne są oczywiście jeszcze rzadsze, egzemplarz złoty stanowi nieosiągalny cel kolekcjonerów.

Egzemplarze z brązu można rzadko znaleźć na aukcjach np. WCN, PDA. Osiągają one kwotę powyżej 6.000 zł. Egzemplarz srebrny został sprzedany za kwotę 13.500 zł w 2005 roku na aukcji WCN 33 poz. 776. Jest to ten sam egzemplarz, który oferowano w 2000 roku na aukcji WCN 22 poz. 724, oraz w 2005 roku na aukcji PDA 8 poz. 1156. Złoty egzemplarz został sprzedany za kwotę 63.250 \$ w 2008 roku na aukcji Belzberg poz. 1027 - aukcja kolekcji Karolkiewicza. Egzemplarz ten znany jest wcześniej z 2000 roku z aukcji CNG Triton IV poz. 2898 - aukcja z kolekcji króla Egiptu Faruka.

Rzadkość opisywanych monet spowodowała pojawienie się na rynku licznych kopii tych monet. Oferty internetowe zapraszają do kupna kopii w wszystkich trzech metalach: brązie, srebrze i złocie. Produkty te sprzedawane są jako kopie, ale ponieważ nie są wyraźnie oznaczone, mogą zmylić początkującego, nieuwważnego kolekcjonera. Już po pobieżnym przyjrzeniu się tym wyrobom, dostrzec można wiele różnic rysunku. Oczywiście brak również charakterystycznych cech opisanych wcześniej. Wyróżnić można inny kształt cyfry 2 (bardziej okrągła niż owalny oryginał, inny kształt podstawy) odmienny kształt liter i ich wzajemnego ułożenia, wyraźnie inny kształt cyfr w dacie i wiele różnic w ornamentacie kwiatowym.

Kopie monety 2 groszy próbnych z 1923 roku

Jak widać, ta bardzo niepozorna wielkością moneta, wyróżnia się znacząco spośród wielu monet próbnych Rzeczypospolitej Polskiej okresu 1923 – 1939. Jako jedyna posiada identyczny wzór awersu i rewersu. Jest również jedynym projektem okresu międzywojennego pozbawionym godła. Możliwe, że te właśnie cechy, spowodowały, iż nie została zatwierdzona jako obowiązujący wzór monety obiegowej, będąc zbyt nowatorskim projektem. Te same cechy stanowią jednak obecnie o jej wyjątkowości.

Marek Folwarniak

PTN O/Łódź